

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

Florin Marinescu, ÉTUDE GÉNÉALOGIQUE SUR LA FAMILLE MORUZI, Athènes, 1987, 176 p. + tabel arbore genealogic. Centre de recherches néohelléniques

Lucrarea, concepută ca un preambul la ediția unui corpus de documente privitoare la familia Moruzi provenite din arhive particulare, prezintă evoluția uneia dintre cele mai însemnate familii fanariote, care a jucat un rol activ în viața politică și socială a sud-estului european în a două jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul celui următor.

Informația culeasă în arhivele românești și în cele din Grecia, întregită prin consultarea unei bibliografii ample (p. 137–158) și ilustrată cu ajutorul a 37 de planșe alb-negru și color, între care unele deosebit de interesante pentru iconografia românească (portretele domnilor Constantin și Alexandru Moruzi) prin valoarea lor documentară, este sintetizată și prezentată cursiv și atrăgător.

Studiul lui Florin Marinescu se încadrează într-un șir de scrieri consacrate genealogiilor principalelor familii neobizantine, și deschis de lucrarea banului Mihai Cantacuzino cu mai bine de două veacuri în urmă și întregit de operele unor istorici de renume ca Émile Legrand sau N. Iorga, umplind o lacună în acest domeniu ca primă lucrare ce abordează genealogia familiei Moruzi.

În partea introductivă a lucrării se face o trecere în revistă a principalelor evenimente politice și sociale la care membrii familiei Moruzi au participat în mod activ, ca urmare a înalțorii funcții deținute în ierarhia otomană, fără a trece cu vederea contribuția acestei familii la dezvoltarea vieții spirituale în calitate de sprijinitori ai învățământului pe întreg teritoriul locuit de greci, dar și în Principate, interesul pentru dezvoltarea așezămintelor spitalicești și protecția acordată bisericilor.

Însușind ideea conform căreia patronimicul familiei derivă de la localitatea din care aceasta își avea originea, localitate situată în Asia Mică, în apropiere de Canios, în fosta themă a Trebizondei, autorul reușește să reconstituie șirul ascendenților pe baza unor date sigure, pină la un oarecare Kiriacos din Trapezunt, ai cărui fii sînt atestați do-

cumentar la 1613. Urmașii acestora se stabilesc către sfîrșitul secolului al XVII-lea la Constantinopol, unde, prin înrudiri cu familii bogate și influente, se ridică pe scara ierarhiei sociale de la negustori la rangurile marii boierimi din Moldova și Țara Românească. Cu ajutorul platformei create în Principate, al legăturilor de rudenie și nu în ultimul rînd al banilor, doi membri ai familiei, respectiv Constantin și fiul acestuia Alexandru reușesc să ocupe primul tronul Moldovei iar al doilea să domnească, de cinci ori în Principate. În mod firesc, prezentarea personalității celor doi domni beneficiază de o atenție deosebită, favorizată de complexitatea informațiilor asupra activității desfășurate de aceștia, prezentîndu-se detaliat poziția lor în relațiile cu Poarta și cu cele două imperii vecine, politica internă, aspecte legate de viața economică, nu fără a se sublinia fiscalitatea excesivă, preocupările în domeniul juridic și administrativ, ca și interesul pentru dezvoltarea învățămîntului în țară, dar mai ales în teritoriile locuite de eleni.

Alți membri ai familiei au ocupat locuri de vază în ierarhia societății grecești constantinopolitane, îndeplinind funcții însemnate în viața publică, ajungînd la cea mai înaltă treaptă a ierarhiei otomane accesibilă unui ortodox, aceea de mare dragoman al Porții. Ajuși la apogeul puterii politice într-un moment de mari tensiuni, atît pe plan european cit și în interiorul Imperiului otoman, Moruzi vor plăti cu viața aderența la cauza națională și creștină. Cu toate acestea, serviciile îndelungate aduse Porții vor determina pe sultan să desemneze familia lui Dimitrie III Moruzi între cele cinci care aveau dreptul să ocupe tronul Principatelor (amănunt care a scăpat atenției autorului).

Represiunea singeroasă abătută asupra familiei Moruzi înainte ca și în momentul izbucnirii insurecției grecești a făcut ca aceasta să fie lipsită de personalități capabile să se implice în evenimentele revoluționare. Mai mult decît atît, plecarea forțată în exil a dus la ruperea de viața politică a vremii,

fapt ce se va repercuta asupra destinului ulterior al descendenților familiei, care nu au mai jucat roluri atât de importante în epocă, furnizând totuși oameni politici, militari și oameni de știință de marcă. Activitatea acestora este urmărită și prezentată pînă în contemporaneitate.

Înțelegerea legăturilor de rudenie, a succesiunii generațiilor este mult ușurată de complexul arbore genealogic prezentat în anexă, precum și de indicele onomastic și toponimic. Un glosar minim familiarizează cititorul neavizat cu termenii românești. O bibliografie bogată, în care figurează numeroase contribuții românești, completează cit se poate de util informația din textul propriu-zis.

Eugen Drăgoi, IERARHI ȘI PREOȚI DE SEAMĂ LA DUNĂREA DE

JOS, 1864 -- 1989, Galați, 1990, 354 p.

Cu această carte, preotul Eugen Drăgoi, consilier cultural al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, își continuă, la un nivel superior, cercetările pe care le întreprinde de mai mulți ani asupra istoriei Bisericii Ortodoxe Române, axate îndeosebi pe trecutul eparhiei al cărei slujitor este. Lucrarea a apărut în editura Arhiepiscopiei, cu binecuvîntarea I.P.S. Antim Nica, arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos, fiind dedicată împlinirii a 125 de ani de la înființarea acestei eparhii.

În primul capitol se face un scurt istoric al Episcopiei Dunării de Jos de la creare (1864) și pînă în anul 1989. Este reprodus textul Decretului domnesc din 17 noiembrie 1864, emis de Alexandru Ioan Cuza, în care, la primul articol, se prevedea următoarele: „Se încuviințează înființarea unei noi eparhii ortodoxe în România, sub denumirea de Episcopia Dunării de Jos...” Autorul arată că scopul principal al acestei hotărîri a fost readucerea sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei a celor trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Ismail, retrocedate de către Imperiul rus prin Tratatul de pace de la Paris din 18/30 martie 1856, care punea capăt războiului Crimeii. Este preluată aprecierea marelui istoric N. Iorga, după care întemeierea noii eparhii s-a făcut fără nici un tomos patriarhal (al Patriarhiei Ecumenice) și fără convocarea vreunui sinod, așadar pe cale pur laică.

În capitolul următor sint prezentați ierarhii Episcopiei Dunării de Jos și colaboratorii

Lucrarea reușește să realizeze o imagine amplă și exactă asupra familiei Moruzi, privită atît în ansamblul ei cit și în contextul general în care reprezentanții acesteia și-au desfășurat activitatea. Materialul, reunit în acest studiu la care sperăm să se alătore cît de curînd volumul de documente anunțat, constituie un ajutor prețios pentru cercetătorul preocupat de istoria sud-estului european și mai ales pentru cel interesat de relațiile româno-elene în secolele XVIII-XIX.

PAVEL MIRCEA FLOREA

lor apropiați. Se insistă, pe bună dreptate asupra primului dintre aceștia, episcopul Melchisedec Ștefănescu, care a fost nu numai un distins slujitor al bisericii, ci și un strălucit om de cultură. Este scos în evidență aportul fiecăruia la bunul mers al eparhiei, la ridicarea, în cuprinsul acesteia, a noi lăcașuri ortodoxe, la îmbogățirea literaturii religioase etc. În continuare sint înfățișați episcopii—vicari și arhieriei—vicari, apoi arhimandriții de scaun (vicarii administrativi), alți „sfetnici de seamă”, protopopii, clericii de mir, monahii ș.a. Este relevantă, de asemenea, sprijinirea de către ierarhii și preoții din eparhie a Războiului pentru independență, ca și participarea lor directă la unele evenimente importante din istoria țării, îndeosebi la primul război mondial. Capitole separate sint dedicate contribuției acestora la viața cultural-științifică.

Un bogat material ilustrativ completează, în mod fericit, textul propriu-zis. De asemenea, indicele de nume facilitează foarte mult consultarea lucrării. La sfîrșit, în anexă, este redat „Tabelul preoților slujitori de la parohiile din Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos la data de 1 octombrie 1989”, o listă alfabetică, pe județe, care, deși nu se încadrează temei enunțate în titlu, ni se pare destul de utilă.

Lucrarea se bazează pe o documentare foarte largă, avînd meritul de a fi utilizat, pe lîngă un număr mare de lucrări de spe-

cialitate, și documente inedite aflate în arhiva Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, ale protoierilor Galați și Tulcea, ca și de la filialele județene ale Arhivelor Statu-

lui Galați și Tulcea. Este vorba de o scriere meritorie, pe măsura rivnei și strădaniilor preotului Eugen Drăgoi.

TUDOR MATEESCU

„Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, nr. 1–2/1989; „Siebenbürgische Familienforschung”, nr. 1–2/1989

La 8.X.1840 se constituie la Mediaș societatea culturală Verein für Siebenbürgische Landeskunde, care editează în același an un periodic intitulat „Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde”. Alături de această publicație apare din anul 1878 și „Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde”, care își schimbă denumirea în „Siebenbürgische Vierteljahrsschrift” din 1931. Ambele periodice își încetează activitatea în anul 1941. Cele 54 de volume (seria veche și seria nouă), ale periodicului „Archiv für Siebenbürgische Landeskunde” și cele 64 de serii ale revistei „Korrespondenzblatt” respectiv „Siebenbürgische Vierteljahrsschrift” sînt mărturia unor realizări meritorii. După o întrerupere de două decenii, societatea culturală a fost reînființată, la data de 3 ianuarie 1962, cu sediul la Heidelberg (Germania), sub denumirea Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde. Numita societate a editat în perioada 1971–1977 cea de a 3-a serie a revistei „Korrespondenzblatt des Arbeitskreises für Siebenbürgische Landeskunde”, care apare din anul 1978 sub denumirea „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde” (seria a IV-a). Colegiul de redacție este format din: Balduin Herter, Gisela Richter și Ernst Wagner. Revista este o apariție bi-anuală, tipărită la editura Böhlau (Köln – Wien) și se bucură de o largă colaborare internațională. Din punct de vedere structural aceasta cuprinde: referate, recenzii, bibliografie, rapoarte și comunicări. Specificul revistei rezidă în publicarea unor lucrări științifice, care să contribuie la cunoașterea Transilvaniei sub diverse aspecte, indiferent de perioada istorică.

Nr. 1/1989 cuprinde următoarele lucrări științifice: Michael Kroner, *Sate săsești iobage situate între cele două Tîrnave* (p. 1–9); Rolf Kutschera, *Contribuții la sistemul de administrație a Transilvaniei. Retrospectivă istorică* (p. 10–15); Dirk Likas Kisch, *Hramul bisericilor din Transilvania* (p. 15–20); Michael Kroner, *O sentință tirzie în procesul lui Stephan Ludwig Roth* (p. 20–23); An-

ne în studierea portului popular (p. 24–29); Karin Braisch, *Samuel Kräuter și Petrus Sigerus, doi farmaciști de seamă din Sibiu* (p. 29–42); Arnold Huttmann, *Michael Ascanius, medic care a activat în Transilvania în sec. al XVII-lea* (p. 43–49); Rudolf Rösler, *Jderul și Canis aureus în fauna Transilvaniei și a ținuturilor învecinate* (p. 49–53).

La rubrica recenzii sînt prezentate un număr de 19 lucrări apărute între anii 1986–1988 în diferite edituri din Germania, România și Ungaria, iar enumerarea unor studii publicate în reviste de specialitate vine să completeze bibliografia referitoare la Transilvania.

„Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, nr. 2/1989, cuprinde următoarele articole: Hannes Schuster, *Gesturi de ocrotire și simptome de pierdere* (p. 105–111); Hans Bergel, *Viata cotidiană și universal în opera narativă a lui Andreas Birkner* (p. 112–117); Georg Aeschel, *Creativitate și admirație. Contribuții la proza scurtă a germanilor din România din perioada 1962–1973*; (p. 118–123) Walter Roth, *Bogăția în expresivitate a dialectului săses din Transilvania* (p. 124–130); Helga Fessler, *Contribuții la denumirea plantelor de cultură importate din America: cartoful, porumbul și tomata în dialectul săses din nordul Transilvaniei* (p. 130–143); Glynn Custred, *Încercarea unei cercetări socio-lingvistice privind uzul vorbirii în sașii din Transilvania* (p. 144–151); Ludwig Binder, *Documentare pentru monografia locală: istoria bisericii* (p. 152–157); Gheorghe Măndrescu, *Contribuții privind participarea meseriașilor din Bistrița la realizarea proiectelor de construcții din Moldova în sec. al XVI-lea* (p. 157–175).

La rubrica recenzii sînt prezentate un număr de 20 de lucrări apărute între 1986–1988 în edituri din Austria, Germania, România și Ungaria. Alte 126 de titluri vin să îmbogățească lista bibliografică asupra lucrărilor apărute de sine stătătoare sau în reviste de specialitate în perioada și țările menționate mai sus.

Secțiunea pentru genealogie a societății culturale Arbeitskreis für Siebenbürgische

Landeskunde editează sub îngrijirea lui Balduin Herter revista „Siebenbürgische Familienforschung”, o apariție bianuală. Nr. 1/1989 cuprinde următoarele articole: Irmgard Josephi—Lingner, *Sofia Maria Elisabeth Rosenauer născută Roth, cea de a doua fiică a lui Stephan Ludwig Roth* (p. 1—17); Erwin Julius Kasper, *Învățătorul și rectorul Petrus Casper 1875—1902* (p. 19—34); Georg Kloess, *Familia Steege în Transilvania, Moldova și Vechiul Regat* (p. 35—38); Gerhardt Hochstrasser, *Cine a fost „Paulus monetarii es Riulo”?* (p. 39—41). Evidențiem în mod deosebit glosarul care cuprinde

vechea terminologie în limba latină pentru desemnarea unor meserii, ocupații, funcții, întâlnite în documentele medievale, precum și terminologia specifică registrelor de stare civilă (p. 42—47).

„Siebenbürgische Familienforschung”, nr. 2/1989 cuprinde următoarele studii: Rolf Binder, *Numele preotului brașovean Petrus Mederus în context onomastic* (p. 57—67); Friedrich Töpfer, *Numele de familie Gooss la Moșna* (p. 67—77); Hellmut Tartler, *Generali transilvăneni* (p. 77—79).

MONICA VLAICU